

Förord

Tullstorpsåprojektet som inleddes 2009 är ett mycket omfattande pilotprojekt inom vattenvård av nationellt och internationellt intresse. Den övergripande målsättningen med projektet är att minska övergödningen till Östersjön och uppnå god ekologisk status.

Projektet har ett flertal andra mål som; att minska erosion och översvämningar och rensningsbehov. Återskapa ett värdefullt fisksamhälle, öka den biologiska mångfalden samt skapa förutsättningar för ett aktivt friluftsliv i området.

Som pilotprojekt anses åtgärderna få stor betydelse som planeringsunderlag för havsmiljöarbetet och kommer att bli vägledande för åtgärder i andra vattenområden med motsvarande åtgärdsbehov.

Särskilt uppmärksammas att det är markägarna själva som på eget initiativ driver projektet, detta genom Tullstorpsån Ekonomisk förening. Likaså är helhetsgreppet om det 63 km² stora avrinningsområdet en avgörande förutsättning för projektplanens genomförande.

Genom den nyligen genomförda registreringen i det världsomspännande VCA (World Conservation Area) <http://v-c-a.org/areas/se/tullstorp> sprids information om "Tullstorpsåmetoden" än mer internationellt.

Huvudkonsultföretaget Naturvårdsingenjörerna AB, Hässleholm har stor del i projektets genomförande.

Dokumentet är en lägesrapport om Tullstorpsåprojektet hösten 2015.

Med vänlig hälsning

TULLSTORPSÅPROJEKTET

Johnny Carlsson
Projektledare

Innehållsförteckning

FÖRORD	1
LÄGESRAPPORT HÖSTEN 2015.....	3
Övriga rapporter.....	3
2016	3
Åstadkommit:.....	4
Våtmarker	4
Sillesjödammarna	4
Vattendraget etapp 1 – 4 restaurerat.....	5
Etapp 2: Jordberga-Stävesjö:.....	6
Etapp 3: Stävesjö – Stora Markie/Klar.....	6
Etapp 4: Tullstorpsbiflödet/Klar.....	6
Samverkan med Sydvästra Skånes vattenråd	6
Den juridiska delen.....	6
Miljödom M 5189-13	7
"Ringar på vattnet"	7
Diverse uppmärksamhet 2015	8
Diverse aktiviteter i urval 2015.....	10
Återstår:	10
Utdrag ur tidigare information	11
Våtmarken Sörby Kjöse.....	11
Produktionsvåtmarken Assartorp med referensvåtmark	11
Statusklassning - Höjd ekologisk status!	12
Vattenundersökningar.....	13
Andra delprojekt	14
Fiskundersökningar.....	14
Vattendraget	15
Etapp 3 Stora Markie-Stävesjö, Ålholmens dikningsföretag.....	15
Etapp 2 Stävesjö-Jordberga med Grönbybäckens dikningsföretag..	16
Skonsam rensning av ån med klippskopa	16
Biologisk mångfald och ekoturism	16
Lärdomar av Tullstorpsåprojektet	17
Aktiviteter 2013	18
Aktiviteter 2014	19

Lägesrapport hösten 2015.

Efter att de senaste fyra våtmarkerna färdigställts i början av juni 2015 så har 35 våtmarker anlagts inom projektet sedan projektstarten 2009 samtidigt har delar av vattendraget restaurerats som; Visningssträckan, delar av Tullstorpsbiflödet och sträckan Stora Markie-Stävesjö.

I höst har Tullstorpsåprojektet genomfört två av delsträckorna i en av de mest omfattande vattendragsrestaureringarna någonsin i Skåne. Det finns nog inte någon motsvarighet med tanke på sammanhållet område (5 km) och den totala omdaning av landskapet som entreprenaden med efterföljande trädplantering innebär.

På sträckan Källstorp-Ängelholmsgården, ca 5 km, har ett 15-tal entreprenadmaskiner återmeandrat ån med tvåstegsdiken, flackare kantavplaning och naturliga översvämningsområden, anlagt sedimentfällor, byggt broar och genomfört fiskevårdsåtgärder. Planen är att under sommaren 2016 fortsätta ner igenom Beddinge ängar till Skateholm dvs. ytterligare 2 km.

Etapp 2, Jordberga-Stävesjö är inmätt, samrådsarbetet pågår, en översiktlig åtgärdsplan har upprättats, projekteringen är påbörjad genom ett omfattande idéförslag för sträckan Jordberga - väg 101. Förslaget har presenterats för Nordic Sugar AB, Jordberga Gård AB, Swedish Biogas International AB och andra intressenter.

Övriga rapporter

Följande rapporter som speglar detta projekt har tidigare inlämnats till länsstyrelsen under november 2015:

- Ekonomisk rapport
- Rapport Vattenundersökningar 2014-2015
- Rapport Fiskundersökningar 2015

2016

Under 2016 bör etappen 1 C, åsträckan Ängelholmsgården-Skateholm, samt våtmarkerna Byhem och Ängelholmsgården kunna anläggas. Samråd och projekteringen av etapp 2 kan genomföras samtidigt som alla underlag med teknisk beskrivning, MKB till en färdig miljödömsökan färdigställs.

Efter sju år som projektledare för Tullstorpsåprojektet avslutar undertecknad vid årsskiftet sin tjänsteledighet från Trelleborgs kommun och lämnar därmed sin anställning i Föreningen. Föreningen kommer i stället att samarbeta med kommunen där undertecknad på viss tid ges möjlighet att fortsätta medverka i projektet. Samtidigt kan Tullstorpsåmetoden initieras och förhoppningsvis sedan tillämpas på andra vattendrag inom Sydvästra Skånes vattenrådsområde.

Åstadkommit:

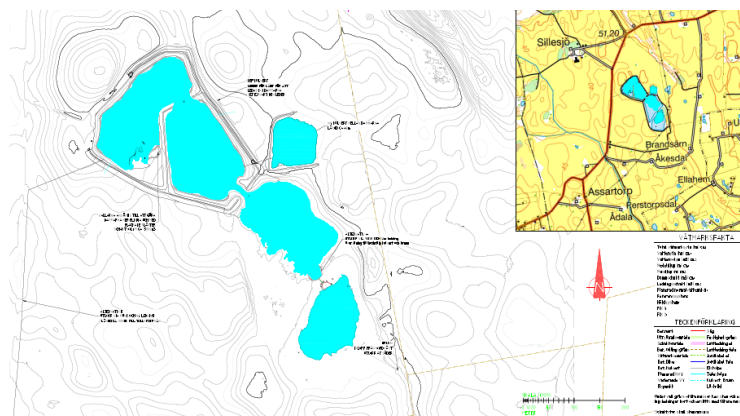
- ✓ Föreningen har sjösatt, utvecklat och under drygt 7 år drivit ett unikt koncept, det markägaredrivna **Tullstorpsåprojektet** vilket tar ett helhetsgrepp om vattenvård i och kring den 3 mil långa Tullstorpsån och dess avrinningsområde.
- ✓ Genom omfattande information i massmedia, genom konferenser, föredrag och möten satt Projektet på kartan som ett pilotprojekt för vattenvård som länsstyrelsen uttryckte det i ett beslut redan några månader efter projektstarten 2009; //Länsstyrelsen anser att de planerade åtgärderna på ett effektivt sätt bidrar till att minska belastningen av näringsämnen till Östersjön. Åtgärderna bedöms även få stor betydelse som planeringsunderlag för havsmiljöarbetet och kommer att bli vägledande för åtgärder i andra vattenområden med motsvarande åtgärdsbehov//
- ✓ Minskat totalfosforhalten i ån med 30 %
- ✓ Uppnått förbättrad status, två steg upp, från Dålig till Måttlig ekologisk status.
- ✓ Genom inventeringar sett en markant ökad biologisk mångfald, särskilt har antalet fågelarter i och omkring våtmarkerna ökat mycket.
- ✓ Tagit emot ett mycket stort antal besök, hållit föredrag och därigenom rönt stor uppmärksamhet för det mycket åtgärdsinriktade projektet, både nationellt som internationellt.
- ✓ Varit, och är fortsatt föremål ett flertal forskningsprojekt, rapporter och examensarbeten.
- ✓ Föreslagit Trelleborgs kommun och Sydvästra Skånes vattenråd samarbete för sprida konceptet, genomföra åtgärder i vattenrådsområdet och uppmuntra kommunerna att inrätta funktioner för att säkerställa ett långsiktigt vattenvårdsarbete.
- ✓ För att driva ha kunna genomföra detta omfattande projekt har det varit nödvändigt att ha heltidsanställd projektledare. Med en större organisation hade det funnits ännu större möjligheter att uträtta ännu mer för en bättre miljö.

Våtmarker

- ✓ 35 st våtmarker med ca 126 hektar våtmarksyta är anlagda och på gång. Ytterligare ca 80 hektar våtmarksyta är ett realistiskt mål vilket innebär att det totala projekt målet om 200 hektar bör kunna uppnås.

Sillesjödammarna

Nordic Sugar AB har visat intresse för det förslag om återställning av området till våtmark som nyligen presenterats av Projektet. En syn i fält med intressenterna företogs i oktober. Ett bevarande av de öppna ytorna skulle tillföra Tullstorpsåprojektet ytterligare 16 ha våtmarksareal, varav hälften vattenyta. Spännande att se om det kan bli verklighet!

Sillesjödammarna, 16 hektar våtmarksområde

Vattendraget etapp 1 – 4 restaurerat

✓ Restaurerat (km)		
✓ Etapp 1 Visningssträckan Jordberga-Hackemölla	2	
✓ Etapp 3 Stora Markie – Stävesjö etappvis	2	
✓ Etapp 4 Tullstorpsbiflödet	1	
✓ Etapp 1 A+B Källstorp – Ängelholmsgården	5	10

Enligt plan 2016-2017

• Etapp 1 C Beddinge ängar – Skateholm efter dom	2	
• <u>Etapp 2 Jordberga-Stävesjö</u>	7	9
Totalt		19

Totalt 19 km åtgärdad åsträcka är ett realistiskt mål. Tullstorpsån är enligt VISS ca 21 km lång, projektet räknar med 30 km inkl diverse biflöden.

Etapp 1: Mynningen - Jordberga:

- ✓ Detaljprojekterad.
- ✓ Den omfattande domen M 5189-13 150522 följer i stort de yrkanden som framförts. Verkställighet för de åtgärder som avser själva åfåran beviljades.
- ✓ Tidigare dikningsföretag nerlagda.
- ✓ Tullstorpsåns vattenregleringssamfällighet Jordberga-Skateholm 2015 (VRS) bildat.
- ✓ Avtal tecknat mellan Föreningen och VRS, Föreningen tar därmed över förvaltningen av vattendragsområdet, totalt 20 hektar, för all framtid.
- ✓ Markinrångsersättning, ca 2,4 av 2,7 mkr utbetald för Etapp 1 A och B ca 4,5 km.
- ✓ Hösten 2015 – Etapp 1 A och B På två månader har Tullstorpsåprojektet under hösten genomfört en av de mest omfattande vattendragsrestaureringarna någonsin i Skåne.

Ettapp 2: Jordberga-Stävesjö:

- ✓ Mätt in hela sträckan.
- ✓ Genomfört ett stort antal samråd.
- ✓ Tagit fram en översiktplan med olika åtgärdsförslag samt upprättat mer detaljerade idéförslag från Jordberga - väg 101.
- ✓ Projekteringen är påbörjad genom ett omfattande idéförslag för sträckan Jordberga - väg 101.

Ettapp 3: Stävesjö – Stora Markie/Klar

- ✓ Genomfört planerade åtgärder dvs. kantavplaning, tvåstegsdiken, sedimentfällor, våtmarker, kalkfilteranläggning och trädplantering.

Ettapp 4: Tullstorpsbiflödet/Klar

- ✓ Genomfört planerade åtgärder med kantavplaning, våtmarker, översvämningssområdet och trädplanteringar.

Samverkan med Sydvästra Skånes vattenråd

Trelleborgs kommun har under åren kunnat följa och ta del av de erfarenheter som vunnits inom Tullstorpsåprojektet och har bland annat låtit projektresultaten ligga till grund för ett flertal lokala miljömål. Kommunen har, som många andra, erfarit att frivilligheten från markägarnas sida är en viktig grundförutsättning för ett lyckat genomförande.

Föreningen har föreslagit Trelleborgs kommun och i förlängningen hela Sydvästra Skånes vattenråds arbetsområde, dvs. Trelleborgs, Vellinge och Skurups kommuner samarbete i vattenvårdsarbete enligt konceptet där markägarna själva med samma helhetsgrepp som Tullstorpsåprojektet genomför åtgärderna.

Kommunen skriver själva //Tullstorpsåns Ekonomiska förening har tagit fram ett förslag till samverkan mellan Tullstorpsåprojektet och Trelleborgs kommun. Projektet har uppnått enastående resultat som väcker stor uppmärksamhet i omvärlden.

Samhällsbyggnadsnämnden och tekniska nämnden ser stort värde i att kunna tillämpa utvecklat koncept och arbetsformer i övriga delar av kommunen.//

Den juridiska delen

Statusen som pilotprojekt gäller även för tillämpningen och tolkningen av lagstiftningen som är relevant för Tullstorpsåprojektet. Samverkan med myndigheter har varit väsentligt för att uppnå projektets målsättningar. Som exempel kan nämnas ingående diskussioner med Landsbyggsdepartementet och Jordbruksverket kring landsbygdsprogrammet och vattendragsområde. Med Miljödepartementet kring användning av Tullstorpsåmetoden på andra vattendrag i landet. Med Länsstyrelsen kring fördelning och användning av LOVA-

medel och samarbete kring Partnerskapsmedel för att sprida metoden till andra vattendrag främst i Skåne. Genom domen i Miljödomstolen visas hur en vattenregleringssamfällighet kan fungera för förvaltning av ett vattendrag.

Miljödom M 5189-13

Projektets åtgärder i och längs själva åfåran på sträckan Källstorp-Skateholm försenades på grund av att ansökan om vattenverksamhet för etapp 1 Jordberga-mynningen, som skickades till Mark- och miljödomstolen i december 2013, varit komplicerad att handlägga för domstolen. För att underlätta den juridiska prövningen ställde de berörda fastighetsägarna sig senare som sökande istället för Föreningen för bildandet av en vattenregleringssamfällighet. Domstolförhandlingen kunde till sist genomföras under tre dagar nu i april, den sista med syn i fält.

Domen, 45 sidor samt bilagor, som kungjordes den 22 maj följer i stort de yrkanden som framförts vilket är mycket positivt! Verkställighet för de åtgärder som avser själva åfåran har också beviljats. Våtmarkerna som planerats på Byhem, Ängelholmsgården och Beddinge ängar, hade lagts som särskilda yrkanden då Föreningen befarade att restaureringen av Beddinge ängar kunde bli föremål för överklagande.

Några dagar innan domen skulle ha vunnit laga kraft överklagades den av fastighetsägaren till ängavattnartorpet på Beddinge ängar. Yrkandet preciserades den 1 september och gäller norra delen av den planerade översilningsvåtmarken på Beddinge ängar. Mark- och miljööverdomstolen tar upp överklagandet till prövning.

“Ringar på vattnet”

Några av de senaste våtmarkerna, nu med nyanlagda rastplatser:

Böringe mad

Den 20 ha stora våtmarken som hägnats in och betas av nötkreatur har redan blivit en mycket uppskattad fågelokal. Vid projektets fågelinventering 2014 kunde ett 90-tal fågelarter konstateras. Den nya rastplatsen som stod klar nu i påskas har redan blivit ett Eldorado för fågelskådare såväl som för andra, närboende som turister.

Skateholmsvåtmarken

I den nedersta delen av sitt lopp passerar Tullstorpsån de så kallade Skateholmsboplatserna. För 7 000 år sedan låg här ett stenålderssamhälle som framför allt livnärde sig på fiske och att samla bär och växter. Genom att anlägga en våtmark och meandra ån vill Tullstorpsåprojektet delvis återställa en äldre landskapsbild. Under sommaren 2014 skapades illustrationer och text fram togs till en stor informationsskylt som ställdes upp i anslutning till våtmarksområdet. Förutom den befintliga informationsskylten har kringutrustningen under 2015 utökats med tillgänglighetsanpassade sittgrupper som levererades till platsen den 19 januari tillsammans med virket till utkiksplattformen vilket genast börjades byggas. På plattformens insida finns två skyltar i A2-format, den ena med en avskalad version av den stora skylten den

andra med text på engelska och tyska. Här finns även tre folderholkar där vi i avvaktan på en mer områdesspecifik folder har Tullstorpsåprojektets foldrar på svenska, tyska och engelska.

Omfattande trädplantering

Förutom den omfattande träd och buskplanteringen (> 5000 plantor) som ägde rum på visningssträckan redan 2009 har det under hösten 2014 planterats mer än 200 träd längs med ån på Stora Markie samt ett mindre antal vid Stävesjö. Senare även längs bäcken nedströms Börringe mad, på Skönadal, Sånarp, längs med Tullstorpsbiflödet på Brunsbo och Sjöslätt samt på visningssträckan vid Jordberga, under 2015 har arbetet fortsatt. Efter entreprenaden på den 5 km långa sträckan från Källstorp till Ängelholmgården väntar nu en mycket omfattande trädplantering i vattendragsområdet. Professor Urban Emanuelssons rapport "Landskapsrestaurering vid Tullstorpsån" med vegetationsförslag kommer att bli ett viktigt stöd i utformningen av området.

Visningssträckan

Inför Svensk våtmarksfonds exkursion till Tullstorpsån i maj hade samtliga objektskyltar bytts ut till nya inplastade A3 med plexiglasskydd.

KTH genomför nya spårämnesförsök

KTH återupptog 2015 spårämnesförsöken längs med ån, i huvudsak på sträckan mellan Jordberga och mynningen.

Diverse uppmärksamhet 2015

- **Domen** som är mycket omfattande har rönt stor positiv uppmärksamhet, framförallt av myndighetspersoner.
- **Svensk Våtmarksfonds exkursion** till projektområdet blev mycket lyckad. Ett 50-tal besökande bl.a. från departement och statliga verk fick ta del av några av våra fina våtmarker på turen Börringe mad - Kjöset - Sillesjö och visningssträckan samtidigt som de informerades om Tullstorpsåprojektet. Efteråt har vi fått ta emot många positiva kommentarer för våra insatser för miljön. Händelsen uppmärksammades även i pressen.
- **Klagstorpskolan**, hela skolan var på besök och fick bl.a. undervisning av Otto, Bertil och Torsten om kretsloppet, olika slags träd och fiskar. "*Barn är de bästa ambassadörerna eftersom de åker hem och berättar för sina föräldrar vad de lärt sig*" kommenterade Bertil Sånesson. Stor trevlig artikel i Trelleborgs Allehanda.
- "**Å så bra för naturen**" information på 2 sidor i Sydsvenskan med stor upplaga blev en bra marknadsföring av projektet.

Rapport "Förslag till vackrare naturmiljö vid Jordberga – en möjlighet till samverkan!"

Presenterad för Nordic Sugar AB i Arlöv den 26 februari. (ingår i Etapp 2 Jordberga – Stävesjö)

Syftet med rapporten är att lämna förslag på hur man skulle kunna skapa en vackrare naturmiljö i området kring dagvattendammarna vid Jordberga och upp till väg 101, ”Landsvägen”. Huvudmottagare är Nordic Sugar AB som avser avveckla resterna efter sin verksamhet dvs. fastigheten och tillstånd. Rapporten vänder sig även till Swedish Biogas International AB, OP Maskiner AB och Jordberga Gård AB som tillsammans med olika myndigheter skulle kunna medverka i genomförandet.

Rapporten som omfattar åtgärder för 5,7 mkr togs mycket väl emot. Nästa steg för Nordic Sugar AB blir att fundera över om de skall gå vidare med en viljeinriktning att genomföra projektet, isåfall gärna tillsammans med andra i en särskild projektgrupp. Sammanfattningsvis: Området vid Jordberga har mycket stor potential ur många aspekter som vattenvård, biologisk mångfald, rekreation m.m. Det blir spännande att se hur långt vi kan komma!

Idéförslag Jordberga-väg 101 "Landsvägen", en del av etapp 2

Rapport "Utvärdering tvåstegsdiken och kantavplaning på sträckan Stora Markie-Stävesjö"

Tvästegsdiken har under senare år väckt stort intresse i Sverige då de blivit kända för att minska översvämningar och övergödning samtidigt som de ökar den biologiska mångfalden i odlingslandskapet. Det finns dock begränsat med praktiska erfarenheter av anläggning i Sverige. Mer kunskap behövs, som det konstateras i Jordbruksverkets rapport 2013:15 (Tvästegsdiken - ett steg i rätt riktning?). Tullstorpsåprojektets ambitioner att som pilotprojekt vara öppen för att pröva nya idéer och metoder styrde viljan att gräva och praktiskt undersöka fördelarna med en annan dikesutformning än den traditionella med plan botten och branta slänter.

Euroorando 2016

Ett stort internationellt vandringsevent i Skåne 10-17 september 2016. Tullstorpsåns visningssträcka är ett av de områden som kommer blivit utvalt att ingå i evenemanget. Nu är EURORANDO:s hemsida www.euroorando2016.com är laddad med massor av nyttig och trevlig information.

Diverse aktiviteter i urval 2015

Föreningen har under 2015 tagit emot ett stort antal besök, bland annat från:

- Svensk våtmarksfonds exkursion i samband med 20-års dess jubileum på Christinehof
- Skånska Agronomklubben
- Friluftsförbundet, Svedalakretsen
- Klagstorpsskolan
- Grönby byalag
- Victoria, företagsamma kvinnor i Trelleborg
- Region Skåne, enheten för miljöstrategi
- Söderslättspartiet
- Vellinge kommun, Miljö och byggnadsnämnden
- Sportfiskarna
- Dessutom väntas ett antal andra föreningar, vattenråd och olika politiska partier besöka projektet i höst och vinter.

Föreningen har hållit en rad föredrag och medverkat vid:

- Branschträff markägare, Parken Trelleborg
- Kulturgruppen, Anderslöv
- Storåns vattenråds årsmöte Åtvidaberg-Västervik kommuner
- Rotary
- Almedalsveckan
- Mitt i byn, ett välbesökt hemvändareevenemang i Stora Beddinge
- Föredragshållare vid Östersjöseminarium 2015, Stockholm

Andra aktiviteter

- Domstolsförhandlingen i 3 dagar
- En rad möten inför entreprenaden på Etapp 1
- Besökt Museets nya Fornsal med Skateholmarna
- Fågelskådning vid Börringe mad med Mattias Ullman

Återstår:

- Genomförande av Etapp 1 C, Beddinge Ängar – Skateholm, efter fastställd dom i miljööverdomstolen
- Trädplantering på hela Etapp 1
- Vidare samråd och projektering av Etapp 2
- Framtagande av underlag till ansökan för miljödom Etapp 2
- Genomförande av Etapp 2

Om erforderliga miljödomar kommer på plats samtidigt som tillräcklig finansiering kan erhållas bör projektet till stora delar vara avslutat 2017-2018. Därefter måste man räkna med att det tar minst 5-10 år innan resultatet av de vidtagna åtgärderna får full effekt och den omfattande näringstransporten till Östersjön klingat av.

Ännu lägre tid kommer det att ta innan projektets medverkan till landskapsutvecklingen i området bland annat med olika slags träd- och buskplanteringar får fullt genomslag.

Med vänlig hälsning

TULLSTORPSÅPROJEKTET

Johnny Carlsson

Projektledare

Utdrag ur tidigare information

Våtmarken Sörby Kjöse

Efter ett idéförslag från föreningen 2011, efterföljande fastighetsägarebyte, markbyten och tack vare gynnsamma omständigheter med ihållande tjäle, kunde den 7 ha stora våtmarken anläggas under 2013. Schaktmassorna flyttades i ett mycket omfattande arbete till fastighetens resterande 14 ha, för att förbättra brukandet av åkermarken. Det övergripande syftet med våtmarken är att buffra vatten vid mycket höga flöden i ån. Dessa flödessituationer orsakar annars erosion längs åslänterna vilket är en av de största anledningarna till näringstransporterna i ån.

Sörby Kjöse

Sörby Kjöse bildar tillsammans med Skönadalsvåtmarkerna och ett antal samtidigt restaurerade äldre småvatten ett större sammanhängande område med mycket artrikt fågelliv. Runt våtmarkerna som ligger inom riksintresse för friluftsliv planeras planteringar, informationsinsatser samt promenadslängor.

Produktionsvåtmarken Assartorp med referensvåtmark

Under sensommaren 2013 genomfördes entreprenadupphandlingen av produktionsvåtmarken med intilliggande referensvåtmark på Assartorp. Här skall odlas biomassa för näringsreduktion och samtidigt råvara till biogasproduktion. Finansieringen av anläggningen

kommer till stor del att ske med projektmedel från EU-Life-projektet "Bucefalos" där bl.a. Trelleborgs- och Malmö kommuner tillsammans med Region Skåne medverkar. Syftet är att demonstrera olika sätt att minska övergödningen i havet och samtidigt minska samhällets påverkan på klimatet. Även SLU, Alnarp medverkar med fältstudier kring olika våtmarksgrödor.

Anläggandet av våtmarkerna påbörjades våren 2014, efter slutbesiktningen i juni skulle 10 000 plantor, mestadels bladvass, sättas i marken. Men då man vid tidpunkten hyste farhågor om att det kunde bli en varm och nederbördsfattig sommar flyttades planteringsarbetet fram och genomfördes under mer normala förhållanden i september månad.

Produktionsvåtmarken, plantering september 2014

Förutom de ursprungliga anledningarna till projektet har även en vasstakstäckare visat intresse för en lokalt producerad produkt. Det finns mao produkt och kund men däremellan måste det till ett förädlingsled vilket i sig kan vara föremål att bygga någon form av projektförstudie kring.

Samtidigt har markägaren köpt in grannfastigheten och omvandlat den till en fin angöring med parkeringsplats, informationsskyltar m.m. Här kan besökare informera sig om projektet såväl som platsen är ett bra för utflykter till de närliggande våtmarksanläggningarna på Sillesjö, Vassadal och Assartorp. Föreningen har genom Leader medfinansierat parkeringsentreprenaden i utbyte mot ett nyttjanderättsavtal.

Statusklassning - Höjd ekologisk status!

Tullstorpsån har 2014 erhållit höjd status med två steg, från dålig till måttlig.

Från VISS: Bedömningen baseras på de biologiska kvalitetsfaktorerna påväxt-kiselalger och fisk. Bedömningen är gjord enligt principen "sämst avgör" dvs den biologiska kvalitetsfaktorn med sämst statusklass avgör den sammanlagda bedömningen. Påväxt-kiselalger bedöms ha måttlig status och visar att vattendraget är näringspåverkat. Detta stöds även av vattenkemiska resultat. Fisk bedöms höjas från dålig till måttlig status och indikerar att miljöproblem som rör organismers vandringsmöjligheter samt vattendragets flöde och form har förbättrats. Detta är en välkommen signal och ett viktigt delmål i projektets övergripande mål att när alla planerade åtgärder genomförts uppnå God ekologisk status.

St atus	Tullstorpsån	
	Hög status	
	God status	
	Måttlig status	2014
	Otillfredsställande status	↑
	Dålig status	↑

Vattenundersökningar

Vattenundersökningar 2013/2014 vid föreningens mätstation vid Ängarödsbron

Fosfor

De flödesvägda årsmedelhalterna för totalfosfor i Tullstorpsån 2013/2014 blev 115 µg/l (beräknat utifrån de manuella stickproven) och 157 µg/l (beräknat utifrån de flödesproportionella veckosamlingsproverna). Detta innebär en minskning i de flödesproportionella proven sedan undersökningarna startade år 2009/2010 med närmare 30 %.

Kväve

De flödesvägda årsmedelhalterna för totalkväve och nitratnitritkväve i Tullstorpsån år 2013/2014 blev ca 9,6 mg/l respektive 8,0 mg/l. Detta innebär en ökning sedan undersökningarna startade år 2009/2010, bedömt utifrån såväl de flödesproportionella veckosamlingsproverna som stickproverna.

I alla tre vattendragen Skivarpsån, Kävlingeån och Råån, som ingår i det nationella miljöövervakningsprogrammet "Flodmynningar", har kvävehalterna utvecklats på motsvarande sätt som i Tullstorpsån mellan åren 2009/2010 och 2013/2014. Kvävehalterna sommartid har dock minskat betydligt mer i Tullstorpsån jämfört med övriga vattendrag de senaste fyra åren, vilket är en positiv effekt av ökad kväverening (denitrifikation) i anlagda våtmarker.

KTHs spårämnesförsök i Tullstorpsån

Soils2Sea är ett EU- sponsrat forskningsprojekt med flera internationella parter som arbetar för att minska näringstransporten till Östersjön. Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) ansvarar för den del av projektet som rör transsporten av näringsämnen i vattendrag. Som en del i projektet kommer undersökningar av transportegenskaperna i ett strömmande vattendrag att utföras, där syftet är att utvärdera hur de olika åtgärder som implementerats i ån påverkar fördröjningen och nedbrytningen av näringsämnena kväve och fosfor.

Spårämnesförsöken som påbörjades 2014 i nedre delen av ån har fortsatt under juni 2015. Spårämnesförsök går ut på att speciella varianter (isotoper) av fosfor och kväve som kan särskiljas från de naturligt förekommande ämnena tillförs det strömmande vattnet. Genom att sedan mäta koncentrationsförändringen av dessa isotoper på flera platser längre nedströms kan information tas fram gällande ämnenas transporthastigheter, utspridning, utspädning och fördröjning. *Projektet har fortsatt 2015 med nya undersökningar.*

Andra delprojekt

Två kalkfilteranläggningar - Börringe mad och Stora Markie

Inom LOVA-projektet – ”Fosforåtgärder och mätuppföljning i Tullstorpsån” har under början av 2014 en kalkfiltanläggning installerats nedströms våtmarken Börringe mad. Projektet fortsatte i somras med att installera en likande vid utloppet från våtmarken som anlades på Stora Markie 2012.

Projektet har koppling till IVL:s projekt ”Åtgärdseffekter – kväve och fosfor i jordbruket”. IVL genomför projektet i samarbete med SMHI, och har uppdragit åt WEREC AB att utföra delar av arbetsuppgifterna. Projektet genomförs i Tommarpsån och Tullstorpsån. I Tullstorpsån har fokus varit på mätningar och modelleringsresultat för utvärdering av åtgärdseffekterna. I Werec:s slutrapportering till IVL finns mätningresultaten redovisade.

Fiskundersökningar

Inom ramen för Tullstorpsåprojektet har provfiske utförts inom vattendraget under perioden 2009 och 2010 i samband med framtagning av två fiskevårdsplaner. För att följa upp det pågående vattenvårdsarbetet har det utförts provfiske under 2011, 2012, 2013 och 2014. Provfiske under 2014 har utförts med elfiske på 10 lokaler, vilka har undersökts tidigare. Med underlag från dessa undersökningar har en aktuell status av fiskfaunans sammansättning erhållits. I Tullstorpsån förekommer idag få arter, tio olika fiskarter och en kräftart har påträffats vid elfiske, de vanligast förekommande arterna är öring, småspigg, gädda och signalkräfta. Andra arter som förekommer i ån är abborre, groplöja, id, mört, storspigg, skrubbskädda och ål. Tullstorpsåns ekologiska status utifrån fiskfaunan har under 2014 bedömts vara dålig på tre lokaler, otillfredsställande på två lokaler, måttlig på tre lokaler och god på två lokaler. Det pågående vattenvårdsprojektet kommer på sikt att förbättra vattenkvaliteten och vattenmiljön för fisken, från raka diken till mer naturliga biotoper.

öv

Vattendraget

Tullstorpsån, Skateholmsån, Jordbergaån, Grönbybäcken, Tullstorpsbiflödet, Grönalundsbiflödet mfl.

Ettapp 3 Stora Markie-Stävesjö, Ålholmens dikningsföretag

Efter omprövning av dikningsföretaget har under hösten 2013 delprojektet Ålholmen med restaureringen av den 2 km långa å-sträckan Stora Markie-Stävesjö genomförts. Till finansieringen kunde föreningen tacksamt räkna in ett större medelsbidrag från Trelleborgs kommuns Kretsloppsprojekt.

Ån har ändrats med kantavplaning, tvåstegsdiken och sedimentfällor och invid har våtmarker restaurerats och nyanlagts. Anläggningen av tvåstegsdiken på sträckan är ett pilotprojekt med varierande mått och vinklar för att utröna optimal utformning.

Den sista åtgärderna inom LOVA fas 2 innan slutredovisning var att under november 2014 plantera drygt 200 träd mestadels på Stora Markie. Under våren 2015 har rapporten "Utvärdering av tvåstegsdiken och kantavplaning Sträckan Stora Markie – Stävesjö Ålholmens dikningsföretag" sammanställts. Denna kommer att kunna användas vid planering och genomförande av liknade åtgärder längs med Tullstorpsån som andra liknande vattendrag

Etapp 2 Stävesjö-Jordberga med Grönbybäckens dikningsföretag

Den 9 km långa sträckan är till stora delar inmätt. Ett för berörda markägare på å-sträckan gemensamt möte för att dryfta intresse och förutsättningar för att ”restaurera” ån på liknande sätt som planeras för Etapp 1, Jordberga-mynningen hölls i september 2014. Inför mötet hade en översiktsplan tagits fram. Planen syftar till att ge en översiktlig bild över förutsättningar och problem samt övergripande förslag till åtgärder.

Markägarna ställde sig positiva till att medverka till att försöka genomföra föreningens omfattande projektplaner och förberedelserna har sedan fortsatt med enskilda mötet i fält med respektive markägare där möjliga åtgärder diskuterats. Därefter vidtas själva projekteringsarbetet.

Skonsam rensning av ån med klippskopa

Efter LT-Entreprenads förevisning av det nyinköpta vassklippningsaggregatet, vid Jordbruksverkets och LRFs välbesökta kurs om dikningsrensning i november 2012, fick företaget i uppdrag av dikningsföretagen på både etapp 1 och 2 att användas denna skonsammare metod för underhåll av diket. För att visa dikningsföretagen sin uppskattning av initiativet beslutade föreningen att lämna bidrag till kostnaderna. En del av vassen levererades till Bucefalos försöksanläggning för biogasproduktion vid Smygehamn. Rensningsmetoden har sedan fortsatt med gott resultat under 2013 och 2014.

Biologisk mångfald och ekoturism

Fågelfaunan längs med Tullstorpsån

Allt efter som projektet fortskrider äger samtidigt en omfattande utveckling av fågellivet rum. Ornitologen Richard Bergendahl som under ett drygt halvår 2014 haft en deltidanställning i föreningen har till stor del kunnat ägna sig åt att inventera fågelfaunan längs med Tullstorpsån och dess utveckling sedan projektstarten 2009 då en inledande fågelinventering företogs.

Landskapsplan för området längs med Tullstorpsån

Våren 2013 fick företaget AB Urban Emanuelsson Biodiversitet i uppdrag att lämna förslag på olika vegetationsbiotoper längs Tullstorpsån, i första skedet dess Etapp 1. Förutom projektets huvudsyfte att minska näringsbelastningen till Östersjön skall även gynandet av den biologiska mångfalden och det kulturhistoriska arvet beaktas. Landskapsplanen skall tillvarata markägarnas intressen som för biodling, jakt och ridning. Ta i beaktande kommunens intresse att öka turismen genom att anlägga promenadstråk i särskilt natursköna områden och till viktiga historiska platser t.ex. Skateholmsboplatsen. Ge invånarna en möjlighet till motion i en varierad natur, i ett landskap som i övrigt är helt präglad av åker.

Denna verksamhet faller i stor utsträckning utanför LOVA-projektet, men ökar naturligtvis medvetandet om miljövärdena i området.

Attraktionskraft Tullstorpsån/Samverkan över kommungränsen

En preliminär utgåva av dokumentet ”Strategiplan för utveckling av turismen kring Tullstorpsån med omgivningar centrala och östra Söderslätt” föreligger sedan hösten 2014 för vidare bearbetning.

Visionen om ett lokalt natur- och kulturcenter

I takt med Tullstorpsåprojektets framskridande upplever Föreningen de stora möjligheterna som finns i att medverka till en positiv landsbygdsutveckling i projektområdet mellan Sydskånen och Romelås- och sjölandskapet. Natur- och kulturmiljö tillsammans med ekoturism kan knytas samman i ett intressant och trevligt besöksprojekt.

En vision som föreningen har är ett lokalt informationscenter, gärna ett Naturum, gärna i samverkan med statliga och regionala myndigheter, berörda kommuner, företag, föreningar och inte minst alla boende i området. Denna anläggning skulle kunna ligga någonstans där kustvägen möter vägen till Stora Beddinge.

Det medborgarförslag som lämnades till kommunen i november 2014 har tagits emot med intresse. Utredning pågår, bland annat finns det olika meningar om byggnadens placering. Besök gärna Skånes naturum Kullaberg, Söderåsen, Skrylle, Stenshuvud, Kristianstads Vattenrike och snart även i Falsterbo. Se Visionen.

Lärdomar av Tullstorpsåprojektet

Baltic COMPASS

Från rapporten Multifunctional Wetlands and Stakeholder Engagement: Lessons from Sweden SEI, Stockholm Environment Institute, sammandrag på svenska:

// Restaurering och anläggande av våtmarker har blivit en vedertagen miljöåtgärd i några av Östersjöregionens länder för att bidra till ett mer hållbart lantbruk. Trots stora insatser i Sverige nådde man enbart 60 % av det uppsatta målet att anlägga 12,000 hektar våtmark mellan år 2000 och 2010. Studien genomfördes inom det EU-finansierade projektet Baltic COMPASS och huvudsyftet var att sammanställa svenska erfarenheter från anläggning av våtmarker i jordbrukslandskapet.

Faktorerna som varit drivande och de som hämmat utvecklingen identifierades, speciellt med avseende på förvaltningssystemet, där även det civila samhället ses som viktig aktör. Våtmarkers möjlighet att bidra med en mängd olika ekosystemtjänster har varit av extra intresse. Studien är baserad på en analys där berörda parter deltagit, genom intervjuer med representanter från myndigheter, intresseorganisationer och den privata sektorn, som genomförts mellan januari och juni 2012//.

Baltic Compact The Tullstorp Stream Project, a case study.

En av de uppgifter som ingår i projektet Baltic Compact är kommunikation och att lyfta goda exempel på detta för att få fler och bättre miljöåtgärder i lantbruket. Baltic Compact ska slutredovisas den sista september 2014. Länder i projektet är Sverige (huvudansvarig SLU), Finland, Lettland, Tyskland (del av) och Danmark. Rollerna är olika - forskning, myndighet, lantbruksorganisation.

Emma Svensson är deltagare från Jordbruksverkets sida, hon har i sammanhanget visat intresse för Tullstorpsåprojektet för att titta på ett större projekt med syfte att förbättra vattenkvaliteten och som av olika anledningar anses lyckade. Arbetsuppgifterna ska också koppla an till landsbygdsprogrammet och möjligheter inom detta.

Svensson menar att Tullstorpsåprojektet dessutom är ett projekt som många är intresserade av och som lyfts fram i många sammanhang, hon har dessutom fått uppfattningen att det i de flesta fall och i de flesta rapporter som finns om projektet handlar om ”synliga” resultat dvs olika inventeringar och mätningar. Intressant är också att visa upp komplexiteten i organisationen i ett sådant här projekt. Arbetet förväntas bli ett mycket värdefullt grunddokument om Tullstorpsåprojektet. Bland annat kan det ligga till grund för vidare forskning om vårt unika koncept. Denna verksamhet faller i stor utsträckning utanför LOVA-projektet, men ökar naturligtvis möjligheten att projektets erfarenheter tas till vara.

KTH workshop ”Framtida metoder och styrmedel för att minska näringsläckage från lantbruk på lokal nivå – Gör din röst hörd.”

En del av EU BONUS projektet Soils2Sea är att inkludera lokala aktörer, lantbrukare och boenden kring försöksområdena, varav Tullstorpsån är ett. I november 2014 genomfördes en workshop med utbyte av information där dels Tullstorpsåprojektet diskuteras och hur det skulle kunna generaliseras eller utföras på andra platser runt Östersjön. Vad som har drivit projektet framåt och hur resultatet ser ut så här långt, dels information om de projekt som utförs inom Soils2Sea. Senare under projektets gång vill Soils2Sea ordna en andra Workshop där man presenterar och diskuterar förslag på nya policys och övervakningsprogram som Soils2Sea har tagit fram för hela Östersjöområdet.

Information om Tullstorpsåprojektet sprids lokalt, nationellt och internationellt.

Rapporter inklusive bilagor och bilder kommer att vara allmänt tillgänglig och levereras av Föreningen efter förfrågan. Materialet är fritt att använda och får spridas med angivande av källan.

Aktiviteter 2013

Föreningen har under 2013 tagit emot ett stort antal besök, bland annat från:

- Riksdagens miljö- och jordbruksutskott, Havs och Vattenmyndigheten, Gbg, Ptaki Polskie, Polen, Samhällsbyggnadsnämnden, Trelleborg, miljöcheferna i Skåne, Limnologen Lund, Miljöstrateg från Chile, VA-Syd, Teknisk vattenresurslära, Lund med delegation från Indonesien, Fiskesekretariatet Race for the Baltic, ”Sjöbgruppen” vattendragsrådgivning under ledning av HIR, Borgeby.

Föreningen har hållit en rad föredrag och medverkat vid:

- World Water Week Stockholm, Svarteåns vattenråds årsmöte, Nils Holgerssongymnasiet, Skurup, VA-Syd seminarium, Anderslöv, AgroTech A/S, Århus DK, vid möte mellan Trelleborgs kommun och LRFs kommungrupp samt Landskapsforum 2013, Stockholm.

Andra aktiviteter

- Tillsammans med Sportfiskarna Region Syd för andra gången arrangerat konferensen ”Vattenvård i jordbrukslandskapet” med internationella gäster.
- Workshop Hällåkra med styrelsen om destinationsutveckling ”Förstudie landskapsplanering kring Tullstorpsån”.
- Tillsammans med Leader, The Loop och Naturvårdsingenjörerna AB, besökt Life Project Ujscie nationalpark, 8000 ha våtmarksområde vid Kostrzyn, Polen.
- Reportage i SVT SydNytt och filminspelning och folder för LEADER.
- Ett flertal reportage i lokalpressen bland annat om anläggningen av Köset och projektet i allmänhet, Skateholmsboplatsen och Ålholmen.
- Sist men inte minst medverkat vid den populära lokalaktiviteten Mitt i byn, Stora Beddinge.

Nomineringar

- WWF Baltic Sea Farmer of the year award 2013 “ Årets Östersjöbonde”

Aktiviteter 2014

Föreningen har under 2014 tagit emot ett stort antal besök, bland annat från;

- Svendborg kommune
- Ptaki Polskie, Polen
- Lunds Universitet
- ELO, European Landowners Organization, företrädare från ett flertal europeiska länder.

Föreningen har hållit en rad föredrag bland annat vid:

Baltic Compact, Riga Lettland, Östersjökonferens Warszawa, Sydvästra Skånes vattenråd, Skurup, Tekniska förvaltningen, Biodlarnas förening, Hvilans Lantbruksskola.

Andra aktiviteter:

- Skånsk Landskapsdag 2014, Jordberga
- Grönt Event, en grön folkfest i 2 dagar samband med invigningen av biogasanläggningen, Jordberga.

- Föreningens årsmöte, planering av Eurorando 2016 vandringleder för internationell målgrupp, Våtmarksdag med Grönby byalag, Östersjöseminarium 2014, Vattenorganisationernas riksmöte 2014, Mitt i byn, Stora Beddinge, European River Restoration Conference, Wien
- Ett flertal reportage i lokalpressen om Börringe mad, Skateholmsboplatsen, Naturum vid Skateholm och Produktionsvåtmarken i Assartorp som även beskrevs i lantbrukets affärstidning ATL, upplaga 38 800.

Ny och uppdaterad dokumentation

- Ny folder på svenska framtagen till Skånsk Landskapsdag 2014, Jordberga.
- Ny folder översatt till engelska, framtagen till GABB:s möte i Warszawa 2014.
- Fyra nya Roll-ups beskrivande projektets förhållande till Landskapet, Kretsloppet, Biologisk mångfald och Pilotprojekt för bättre havsmiljö. Bland annat använda på Skånsk landskapsdag 2014, Jordberga, Save the Frogs Day, Smygehamn, Arkivets dag, Trelleborg och i stor utställning om projektet på Valens köpcentrum, Trelleborg under 1 månad.
- Uppdaterad projektplan 2014-2016

Angöringar, skyltställ och skyltinformation

- På rastplaten invid våtmarken Börringe mad och på den nya angöringen till vid produktionsvåtmarken, Assartorp har stora informationsskyltar med information från den nya foldern ställts upp.
- En ny angöring byggs upp vid Skateholmsboplatserna men områdesspecifik informationsskylt, utkikstorn, sittgrupper med mera.

Nominering

- ERRC Riverprize 2014, Wien

Utmärkelse

- Region Skånes miljöpris 2014

Följande nya rapporter har lagts in på hemsidan.

- Projektplan 2014-2014/Tullstorpsåprojektet
- Vattenundersökningar i Tullstorpsån 2013/2014/ ALcontrol
- Åtgärdseffekter - kväve och fosfor i jordbruket/Werec
- Modellering Tullstorpsån/SMHI
- Mätning Tullstorpsån/SMHI
- Hydraulisk modellering av Tullstorpsån/Sweco
- Fiskundersökningar 2014/Eklöv
- Översiktsplan Etapp 2/Naturvårdsingenjörerna
- Fågelfaunan längs med Tullstorpsån/Richard Bergendahl
- Baltic Compass/SEI Kim Andersson
- Baltic Compact/SJV Emma Svensson

/JC